

ניתן לצפות בשיעורים נוספים באתר של
מכון מאיר בכתובת: www.meirtv.co.il

סוד ה"איחור" ...

עיון בפרשת השבוע על פי ה"הכתב והקבלה"

רגיל בדרז"ל עומד על דעת רבו ר"ל משיג דעת רבו, ומזה לשון המקרא מי עמד בסוד ה' (ירמיה כ"ג) טעמו מי השיג. הצור. הוא ית' יתואר בשם זה כמו הצור תמים פעלו, והוא לרש"פ מטעם צרירה ואגידה (מן צרורות בשמלותם), להיותו ית' מקשר כל פרטי הברואים יחד בכדי שיהיו צרורים ואגודים זה בזה, חלק זה מקושר בחלק אחר ממנו, עד שכולם יחד יהיו עצם אחד שלם בתכלית האחדות והשלמות, ולהיותו ית' המקור והסבה לכל, שכל הנמצאים כלם צרורים ואגודים בו ותלויים ממנו, לזה גם חלקי הבריאה המתקשרים והמתאגדים זה בזה נקראו ג"כ בשם צור, והוא הנקרא אצל המחברים השתלשלות הבריאה והתקשרותה זה בזה:

(כב) בעבור כבודי. בהתגלות כבודי, כמ"ש בויעבר ה' על פניו, והבי"ת הוא בי"ת השביל או למען, כמו ויעבד ישראל באשה, בשביל אשה.

בנקרת. הוא שם משותף עם שרש קור וענינו מקור ... **ושבתי.** ... ולדעתי הוא משרש שכה המורה על הבטה וההשקפה השכלית, כמו בארמית סכה ברוח"ק, והמצפה אשר אמר תרגומו סכותא, ומזה הסכת ושמע ישראל שענינו ג"כ על ההסתכלות וההבנה השכלית ... וכן כח המעיין והמשקיף נקרא שכוי מי נתן לשכוי בינה, ...

כפי. ... ולדעתי הוא ענין הסתתרות והתעלמות, ממה שמשמשים בו רז"ל על המסתיר והמכסה דבר מה כופין עליו את הכלי, וכן על המעלים ומסתיר עצמו מלראות בטובת חברו יאמרו כפוי טובה, ... ע"פ ביאור מלות האלה יהיה פתרון הענין כן: ...

(כג) והסירותי את כפי. במה שאסיר את מחשך התעלמותי מלפניך ר"ל במה שאגלה מעט מהסתתרותי למראית עיניך תזכה לראות את אחורי, וענין מראית פנים ואחוריים יראה לקרב ע"ד הפשט, כי יש לו לאדם שני אופני השגה, אם השגת המתרצף או השגת הצרוף, השגת המתרצף היא השגה שיגיע אל"י האדם ע"י השגת פרטי ענינים, שיצייר לו עדי"מ תחלה חלקי הבנין חלונותיו, פתחיו, חדריו, עליותיו, מוצאיו, ומובאיו, במחשבתו אחת אחת, ויעשה לו א"כ מכל אלה חלקי ציוריים ציור אחד שלם במחשבתו, הנה הציור המוחש הלזה הבא ע"י ליקוט ואסיפת ציורים חלקיים יקרא השגת המתרצף, אמנם השגת הצרוף היא ההשגה הכללית והוא הציור השלם המתהווה בכח המצייר מיד בתחלת ההשקפה

בלבם כי בושש משה לרדת מההר ולכן נקהלו על אהרן, ודנו שקר, כי משה לא היה בושש לרדת ולא נתעכב שם מחמת אונס, והם חשבו כי משה חלה או מת בהר, לכן בקשו מה שבקשו, ואמרו כי זה משה האיש לא ידענו מה היה לו כלומר ודאי קרא לו אונס אלא שאינם יודעים מה קרה לו אם חלה וישוב עוד אם מת, והיה זה מחשבת און לחשוב מחשבה רעה כזאת על הש"י, ואות על חסרונם כי לא ידעו דרך ה' ומה רב טובו וחסדו, וחלילה חלילה שהיה בושש אבל השתעשע בהר, ואשרי ילוד אשה שזוכה לכך, והנה היה התעכבותו איחור ברצון שנופל עליו לשון אחר, וע"ז העיד הכתוב באמרו וירא העם כי בושש משה, כלומר העם הזה ראו בלבם כי בושש משה, ויצר לבם הרע השיאם לחשוב כן, אבל באמת אחר משה לרדת, וברצונו היה חפץ להיות בהר תמיד; ומה נפלאו דברי רז"ל שאמרו וירא העם כי בושש משה מלמד שהראה להם השטן דמות מטת משה מות, למדו כן מדה"כ שהעם דנו בלבם שמשו בושש, וכבר ידענו מאמרם ז"ל הוא שטן הוא מלאך המות הוא יצה"ר, ועז"א שהראה להם השטן כלומר יצר מחשבות לבם הרע:

3. שמונת ל"ג, כ"א-כ"ג

(כא) ויאמר יהוה ה'ה' מקום אתי ונצבתי על הצור: (כב) וה'ה' בעבר כבדי ושמתיך בגקרת הצור וישכתי כפי עליו עד עברי: (כג) והסרת את כפי וראית את אזורי ופני לא יראו:

4. הכתב והקבלה שמונת ל"ג, כ"א-כ"ג

(כא) הנה מקום אתי. טרם נבוא לפרשה סתומה זו נשים לב תחלה על המלות והתיבות אשר בה. מקום, הוא שם לכל סבה להיותה קיום המסובב, כענין רוח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר ר"ל מסבה אחרת, כי כל דבר שהעצם המדובר ממנו נמצא עליו או בו או בתוכו נקרא מקום, ולהיותו הוא ית' מקור כל הסבות והמסובבים וקיומם נקרא מקום, ר"ל מקיים העולמות.

ונצבתי. ההשגה האמתית תכונה בלשון עמידה ונציבה, כי כל זמן שהאדם הוא משתדל לקרב עצמו ממושג אל מושג עד בואו אל תכלית השגתו הוא בגדר התנועה הנפשית, כי נפשו מתנועעת מהשגה זו אל זולתה שהיא למעלה הימנו, ובבואה אל גבול ההשגה אז היא עומדת ונוחה מתנועתה, וזה הלשון

1. שמונת ל"ב, א

וירא העם כי בושש משה לרדת מן ההר ויקהל העם על אהרן ויאמרו אליו קום עשה לנו אלהים אשר ילכו לפנינו כי זה משה האיש אשר העלנו מארץ מצרים לא ידענו מה היה לו:

2. הכתב והקבלה ל"ב, א

וירא העם כי בושש משה. מליצת וירא העם צריכה ביאור, כי מה ענין ראייה זו על העכבה שהתעכב לרדת, ואיך יפול הראיה על ההעדר, והיה לו לומר ויהי כי בושש משה לרדת וגו' ויקהל העם וגו', ואמר הרנ"ו יש הברל בין לשון איחור ובין לשון בשישה, לשון איחור נופל על עכבה ברצון, והוא המתעכב ברצונו לפי שנפשו חפצה בעכבה זו, כגון שהולך לועד חכמים ומשתעשע בתורתם, או שהולך אל אחוזת מרעיו, או שישב בבתי משתאות, בכל אלה ודומיהם הוא מסבב סבות להאריך זמן עכבתו, ועכבה כזו הוא ברצון לב המתעכב והוא נהנה בעכבתו, מזה הענין מאחרי בנשף יין ירליקם (ישעיה ד'), למאחרים על היין (משלי כ"ג), ואלה ברצון ובשמחת לבם בוחרים במסבות אלה, וכן ואחר עד עתה, ירצה לא בעל כרחך. ולא מפני סבה נתעכבתי שמה אבל עכבתי היה ברצון הלב ובשמחה, כי בחרתי להסתופף בצל קורתו, כמו שאמר ויהי לי שור וחמור, כלומר ברכת ה' היה בכל אשר לי, לא תאחר לשלמו פי' לא תעכב ברצון לבקש סבות שלא תשלם, אבל אם הוא אנוס שנשרף או נגנב כל אשר לו ואין בידו לשלם אינו עובר בל"ת, אנוס רחמנא פטריה, ... ולשון בשישה נופל על עכבה של בושש ושל אונס, כגון המתעכב מצאת בין בני אדם בעבור שאין לו כסות לכסות בו וכיוצא בו, ובכלל זה עכבה של אונס גמור, כגון שהלך לאיזה מקום והכוהו מכות נאמנות שאע"פ שרוצה לשוב איננו בכחו, וכן מי שנשבה שהוא מוכרח להתעכב או שמת, מזה הענין ויחילו עד בוש (שופטים ג') כשראו שהיה מתעכב זמן רב אז דנו שא"א שתהיה העכבה בעבור סבה שחשבו מתחלה דהיינו שהוא מסיך את רגליו, אלא שהיא באונס שקרא למלך מקרה רעה שא"א לו לפתוח הדלתות, ועד"ז יתפרשו כל הכתובים שנזכר בהם לשון בושש, וענין מקרא שלפניו הוא כך, מלת ראי' נופל ג"כ על ראיית הלב, כמו ולבי ראה הרבה חכמה, והעם דנו

מבלי שיקדם לו תחלה הקליטה מצוירים חלקיים, כשיראה עד"מ בית ותתרשם בו מיד צורה שלמה ממנו תוארו צביונו וסדור חלקיו הכל בפעם אחת, הרושם הכללי ההוא המתהווה בדמיון המסתכל בשלמותו בתחלת הצטיירות הדבר בלתי מלוקט מתחלה מחלקיים כ"א כמו שהוא בשלמותו מתהווה תיכף במחשבה (אלא שאחר שינותח עכשיו לחלקיו שהוא מורכב מהם ולציר צורת חלקי הבנין כל אחד ואחד בפ"ע), הוא הנקרא השגת הרצוף (והדברים מבוארים יותר בדברי הרש"פ); ובחנת ותדע כי בבחינת האדם המתבונן, השגת המתרצף היא עלי" כי מן הפרטים עולה אל הכללי, ולפי שהמתבונן הוא בעצמו חלק פרטי בסובב כללת הבריאה, א"כ הליכת השגתו מן הפרט אל הכלל, והוא המכונה הליכת פנים, שיוצא מהשגתו אי"ע שהוא פרטי אל דבר פרטי שהוא חוץ ממנו ומזה לדבר פרטי אחר, עד הגיע לסוף השגת מבוקשו, אמנם זה אינו אלא בבחינת המבקש המושג, אמנם בבחינת המבוקש רצונו המושג הוא בהפך, שהשגת הרצוף מבחינת האדם היא ירידה והליכת אחוריים, ומבחינת המושג היא הליכת פנים, והנה הוא ית' הוריע למשה האופן והדרך אשר בו ישיג כבודו ית', וזה א"א מצד השגת הרצוף ... כ"א מצד השגת המתרצף אשר בבחינת המושג היא הליכת אחוריים, לכן אמר וראית את אחורי, אמנם פני לא יראו כי בלתי אפשר השגת עצמותי ומהותי בבחינת הרצוף שהיא הליכת פנים שתהי' תחלת ההטיגה מיד ממנו ית' הוא דבר הנמנע בתכלית המניעות להיותו ית' בלתי מושג מצד עצמותו ואינו נכנס כלל בגדר ההטיגה. זהו הג"ל בזה הענין לקרבו מעט אל הפשט, ודע כי מדברי רבותינו נתעוררתי על כוונה אחרת בכתובים אלה נפלאה מאד ויסוד גדול בתורה, וזהו, אמרו במכילתא חדתא דרשב"י (רות ד' ס"ה ע"ב) וראית את אחורי ופני לא יראו, אין אדם יכול לראות פני התורה שבכתב אלא מתורה שבע"פ, ע"ש שביארו בפירוש שחטא עגל היה הגורם לזה ... מבואר שבלוחות הראשונות היה מפורש כל התורה בתרי"ג מצות עם הלכותי ואגדותי (וכמ"ש שם בביאור לשון המקרא) וממה דאמר קרא אחר חטא עגל, ויתנצלו בני" את עדים מהר חרב, מבואר שע"י חטא זה נפלו ממדרגת הנפשי ונפגמה צורתם המעליתית ונחלש עיונם השכלי בהשגות אלהיות הגבוהות, וירדנו מטה מטה, עד שאין בידינו רק התורה הכתובה, אמנם הדברים הנעלמים שבתורה, חלק ההלכות והאגדות אינם בידינו רק בקבלה על פה, שאינם מתגלים לנו רק מעט מעט, וגם זה רק אחר יגיעה רבה, ואולי ליחידי סגולה בסיוע אלוה. וזהו שאה"כ כאן וראית את אחורי וגו' אין אדם יכול לראות פני התורה שבכתב אלא מתורה שבע"פ. ... ההלכות שהוא חלק המעשי שבתורה שבע"פ קראם כפי, כי לשון המקרא הוא כמכסה המסתיר את המונח

תחתיו, ככה התורה הכתובה תסתיר תחת לשונה הנבחר כל ההלכות שבתורה שבע"פ, והמשתדל בכל כחו להבין היטב את התורה שבכתב, יוכל להשיג ולראות את ההלכות המתעלמים תחת לשונה, כי כבוד מלכים חקור דבר. והאגדות שהם סודות התורה קראם צור, לשון צרירה ואגידה, כי לגדל העלמם הם דומים לדבר המקושר והצורר בקשר חזק ואמיץ.

5. אורות עמ' כ"ט-ל; ישראל ותחייתו י"ג

מאור הנם העליון מתגלה איך סעיפי הטבע כולם, הבלתי מוכנים מצד עצמם, הם הם ענפיו והתפשטות אורו, וכל הטבע כולו המתגלה בכל תפקידיו, בעולם ובאדם, בנפש היחיד ובנפש העמים, בדאגות החיים היומיים ובהתגדרות הלאומים והממלכות, בעליותיהם וירידותיהם בנכלי הפוליטיקה, בשגעונות המשתגעים, בערמת הערומים ובישורת לבב הישרים, בחכמת החכמים, בבינת הנכונים, בגבורת הגבורים וברוח החלש של החלשים, בכל, רק יד האורה העליונה, אור חכמת כל עולמים, רוח ד' נשמת חיי העולם היא מופיעה. והיד נטויה, והזרוע מושלת, "למשפטין עמדו היום, כי הכל עבדיך". וצפית הישועה הודרת היא אז ממעל לשחקים ועד עמקי תהתיות ארץ, עולה היא ממעמקים, וערכות היא רוכבת, ומכרת בסקירה אחת את כל הנפלאות ואת כל המפעלות, את כל האמת ואת כל השקר, את כל הצדק ואת כל הרשע, והנה הכל התיצב ומתיצב הכן לפקודת אור דבר אלהים חיים, והארת העולם באור ישראל, היא נשמת הדיסטוריה האנושית בגלוי.

6. אורות עמ' ל"א; ישראל ותחייתו י"ד

יסורי הנק הם הם היסורים האחרונים של ירידת האור למעמקים לחשוף סבות קטנות וקלות, לנעוץ תקוות במרחקים ומאורעות זמניות בנטיית לב של מושלים, ובמהלכים של השתדליות פוליטיות, לעורר גם קטני רוח, שאין להם כ"א מטרות קרובות מגושמות ומצומצמות, והקטנות מהוללת את הווצפא, וחבל המחנק אחוז על הצואר, מונע את הדבור וסותם את האויר. רק רוח ד' אשר על עמו, אור התורה הפנימית יופיע להשיב רוחא דמשיחא, ומתוך האפלה יביא אור גדול.

7. אגרות הראי"ה א' עמ' כ'; אגרת כ'

ע"כ זאת היא עצת ד' שהפליא עצה, הגדיל תושיה, שכפי אותו המיעוט שכחות האומה מתמעטים, כן יהי' נגרע כח היכולת, ומניעת היכולת היא לנו לעדה על חפץ ד', ומניעת החפץ יש לה הרבה דרכים, לפעמים מניעה מעשית, כמו יראת מלכות וכיו"ב, ולפעמים מניעה רוחנית, שמהם היא ג"כ המצוה שלא לאמר דבר שאינו נשמע. וכשישנן מניעות כאלה הננו מרוצים

בזה, מפני שאנו מכירים שכך הוא רצון ההשגחה העליונה בעתים כאלה.

8. עולת ראי"ה ב' עמ' קע"ו-קע"ז

ולא כבו גשמים אש של עצי המערכה. ולא נצחה הרוח את עמוד העשן. אש המערכה מורה על אש התורה המקיים את העולם הגופני. והגשמים, הבאים מיסוד המים, של עצם ההויה הגופנית, לא כבו אותו. כי בקדושת המקום הנורא לא ינוצח שכל הנשמה ע"י שכל הגוף בשום פעם. העשן, הבא מאש המערכה, מורה על צדדי התועלת שישנם במה שהנפש מחסירה בעוה"ז את השגותי העצמיות, אע"פ שנראה כמישן את כחות הנפש, בעניני התועלת שישנם בפעולת השינה.

9. מאמרי הראי"ה עמ' 451; מחאה נגד חלול שבת וחג

אמנם גם הקלקלה הרוחנית היותר איומה לא תוכל להחריב כליל את משאת נפשנו, גם על פשעה של עבודה זרה, שנינו ממדרש חכמים ו"ל: "למה נקרא שמם אלהים אחרים? מפני שהם מאחרין הטובה מלבוא לעולם". דוקא לאחר את הטובה יש בכחם של מקלקלים ומהרסים בישראל. ולא לאבד את הטובה. אבל אחר הטובה כמה נורא ואיום הוא! כמה נפשות של דורות נשקעות באחור של טובה כללית, שאנו צריכים לעמול בכל מסירות נפשנו להקדימה. אבל מפני שלא כנואשים אנו נלחמים, כי אם כגבורים בטוחים במטרתם, על כן צריכה מלחמתנו להיות תמיד מלאה והירות, של יושר ושל דעת.

10. אורות עמ' י"ד; המלחמה ג'

עזבנו את הפוליטיקה העולמית מאונם שיש בו רצון פנימי, עד אשר תבא עת מאושרה, שיהיה אפשר לנהל ממלכה בלא רשעה וברבריות; זהו הזמן שאנו מקוים. מובן הדבר, שכדי להגשימו אנו צריכים להתעורר בכחותינו כולם, להשתמש בכל האמצעים שהזמן מביא: הכל יד אל בורא כל עולמים מנהלת. אבל האיחור הוא איחור מוכרה, כדלה נפשנו בהטאים האיזומים של הנהגת ממלכה בעת רעה. והנה הגיע הזמן, קרוב מאד, העולם יתבסס ואנו נוכל כבר להכין עצמנו, כי לנו כבר אפשר יהיה לנהל ממלכתנו על יסודות הטוב, החכמה, היושר וההארה האלהית הברורה. "יעקב שלח לעשו את הפורפירא" (בראשית לג יד) "יעבר נא אדוני לפני עבדו", "אין הדבר כדאי ליעקב לעסוק בממלכה, בעת שהיא צריכה להיות דמים מלאה, בעת שתובעת כשרון של רשעה. אנו קבלנו רק את היסוד כפי ההכרח ליסד אומה, וכיון שנגמל הגזע הודחנו ממלוך, בגוים נתפורנו, נזרענו במעמקי האדמה, עד אשר עת הזמיר הגיע וקול התור ישמע בארצנו.